

damse bouwbedrijf gold opnieuw als voorbeeld, getuige de uitgebreide beschrijving daarvan die een Amsterdamse regent op verzoek van zijn Rotterdamse collega's opstelde.³³ Hoewel in Rotterdam wel degelijk hervormingen in de organisatie werden doorgevoerd, bleef de positie van de stadsbouwmeester daarbinnen ongewijzigd. Wel werd in de instructies van de stadsbouwmeester ingevoegd dat deze ervaren moest zijn in de 'tekenkunst en architectuur'.³⁴ Bij de vervulling van de vacature werd een op het eerste gezicht ervaren bouwkundige benoemd. Paulus Vervellou, die op 4 oktober 1773 als bouwmeester aantrad, was tot dat moment stadsbouwmeester van 's-Hertogenbosch.³⁵

Initiatieven uit de burgerij

Opvallend in het voorbereidingsproces van de bouw van een nieuw stadhuis is de betrokkenheid van burgers die zich geroepen voelden hun visie op het project te geven. De anonieme burger die het stadsbestuur als bouwlocatie de Gapersteeg voordroeg is een goed voorbeeld van dergelijk engagement. Volgens eigen zeggen handelde hij vooral uit de behoefte om een bijdrage te leveren aan het algemeen nut en voordeel. Door de 'algemeene gerugten' was hij op de hoogte geraakt van de zoektocht naar een juiste bouwlocatie. In deze jaren namen burgers veelvuldig deel aan de raadsdiscussies over nieuwe gebouwen en werken. Dit duidt op een grote betrokkenheid bij en ook een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel voor de vormgeving van de stedelijke ruimte. De schilder Adriaan van Swijndregt (1697-1780) presenteerde in 1765 een eigen stedenbouwkundige visie op het Delftsepoortproject,

waarin hij adviseerde om de poort in de as van de Schie te plaatsen. Zijn idee werd door de stadsbestuurders overgenomen. De Rotterdamse bouwmeester David van Stolk (1692-1770) maakte eveneens enkele ontwerpen voor de poort, zonder dat daarvoor een opdracht bekend is.³⁶ Toen de fundamenten van de poort in 1766 verzakten, presenteerden de plaatselijke aannemers Pieter Hammevel en Gerrit Verrijst, hiertoe opgeroepen door een 'voornaam man', een eigen alternatief. Zij hadden zich volgens de toelichting geërgerd aan het feit dat vreemdelingen het bouwproces tot dan toe hadden bepaald.³⁷ Het discours over de vormgeving van stedelijke gebouwen en de plaatsing daarvan ontsteeg in Rotterdam kennelijk de kringen van stadsregenten, hoewel het altijd lastig blijft om na te gaan of achter dit burgerinitiatief een sturende hand van een of meer stadsbestuurders schuil ging. De betrokkenheid van Rotterdamse burgers bij de stedelijke bouwopgaven was hoe dan ook opvallend, ook in vergelijking met andere steden. Dit leidde ook tot het opstellen van plannen voor het stadhuis, zonder dat hier direct een opdracht voor was uitgegaan. In het geval van het stadhuisproject is een plan bekend van de mees-termetseelaar Casper de Haes.³⁸ Volgens zijn testament had hij zich grote inspanningen getroost voor het vinden van de meest geschikte locatie en voor het ontwerp. De ontworpen gevels werden gekenmerkt door veel beeldhouwwerk en ornamentiek: 'de tegenswoordige Delftsche poort, die sekerlijk wel wat minder beeldwerk had diene te hebben voor een afsluytingspoort, hebbe mij hier in de nootsaekc braght om dit opgevoerden plan in sijn geheele samenhang